

Беспалова А.Д.
*студентка 1-го курсу магістратури факультету
прокуратури та слідства (кримінальна юстиція)
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АДВОКАТУРА В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ПРОФЕСІЙНУ ПРАВНИЧУ ДОПОМОГУ В УКРАЇНІ

У кожній державі існує величезна кількість законів, що регламентують життя як усієї держави, так і її окремих громадян. Основним завданням правової держави є забезпечення прав і свобод кожної людини. Таке забезпечення має здійснюватися через систему гарантій існування інститутів влади й суспільства.

Актуальність теми полягає у тому, що реальний захист прав громадянина належить до найгостріших проблем української дійсності. В останні роки це питання є предметом серйозного наукового аналізу. Конституційне прагнення розвивати і зміцнювати демократичну державу неможливо реалізувати без утвердження в суспільній свідомості й соціальній практиці невідчужуваних прав і свобод людей, нормативного закріплення їх гарантій. На нашу думку, держава зобов'язана проявляти активність у забезпеченні прав своїх громадян, у створенні матеріальних, політичних, організаційних, соціальних та інших умов для найповнішого використання людиною своїх прав і свобод.

В Україні право на правничу допомогу змістовно закріплено лише на конституційному рівні без подальшого його тлумачення в статті 59 Основного закону [1]. Окрім того, термін «правова допомога» вживається у Законі України «Про безоплатну правову допомогу № 3460-VI від 2 червня 2011 року [2], а також у Законі України «Про соціальні послуги» № 966-IV від 19 червня 2003 року [3].

Своїм висновком від 31 жовтня 2019 року Конституційний дійшов висновку, що поняття «надання професійної правничої допомоги» не тотожне поняттю «представництво особи в суді». Надання професійної правничої допомоги здійснюють адвокати, натомість представництво особи у суді може бути здійснене за вибором особи адвоката або іншим суб'єктом. З аналізу частини першої статті 1312 Конституції України у системному зв'язку з статтею 59 випливає позитивний обов'язок держави, який полягає в гарантуванні участі адвоката у наданні професійної правничої допомоги особі з метою забезпечення й ефективного доступу до правосуддя за рахунок коштів держави у випадках, передбачених законом [4].

У Законі «Про безоплатну правову допомогу» згадана допомога визначається як надання правових послуг, спрямованих на забезпечення реалізації прав і свобод людини і громадянина, захисту цих прав і свобод,

їх відновлення у разі порушення. Тобто правова допомога надається у формі правових послуг, що у свою чергу виконуються у формі: надання правової інформації, консультацій і роз'яснень із правових питань; складення заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру; здійснення представництва інтересів особи в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами; забезпечення захисту особи від обвинувачення; надання особі допомоги в забезпеченні доступу особи до вторинної правової допомоги та медіації (п. 4 ч. 1 ст. 1 Закону) [2].

Допомога адвокатів (вторинна правова допомога) включає складення заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру; здійснення представництва інтересів особи в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами; забезпечення захисту особи від обвинувачення.

У рішенні Конституційного Суду від 16.11.2000 № 13-рп/2000 у справі про право вільного вибору захисника зазначається, що право будь-якої фізичної особи на правову допомогу є конституційним приписом. Право на захист, зокрема, може бути реалізоване фізичною особою в адміністративному судочинстві; право на правову допомогу – це гарантована Конституцією України можливість фізичної особи одержати юридичні (правові) послуги.

Основною ефективною формою захисту прав і свобод є судових захист. Жоден орган державної влади, крім судів, не вправі брати на себе функцію й повноваження по відправленню правосуддя. Судова влада реалізується в Україні шляхом здійснення правосуддя у формі цивільного, господарського, адміністративного, кримінального а також конституційного судочинства. Функції судової влади спрямовані на забезпечення прав людини і громадянина.

Окрім внутрішньодержавних засобів правового захисту своїх прав людина вправі звернутися за захистом і до міждержавних органів. Стаття 55 Основного Закону країни надає право кожному після використання всіх національних засобів правового захисту звернутися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи міждержавних організацій, членом або учасником яких є Україна [1].

Незважаючи на таке різноманіття органів та осіб, які надають кваліфіковану юридичну допомогу населенню, жоден з них не може замінити адвокатуру.

У системі захисту і гарантій прав адвокатура, безперечно, є особливим професійним інститутом, що виступає на боці особи, її прав та свобод. Вона є тим юридичним механізмом, що сприяє демократизації й гуманізації правосуддя, зміцненню законності. Однак виникають питання щодо спроможності самої адвокатури як правозахисного інституту, бути так би мовити, повноцінним «містком» між інтересами суспільства і держави.

Представництво інтересів громадян у конституційному, кримінальному, адміністративному й цивільному судочинстві спрямовано не тільки на задоволення інтересу однієї приватної особи, й на забезпечення принципу змагальності судового процесу, досягнення істини, захист прав громадян і, тим самим, на створення демократичної правової держави, проголошеної Конституцією України. Тому в діяльності адвокатури при наданні юридичної допомоги одночасно в наявності інтерес приватний (поновлення порушеного права конкретного довірителя), і публічний (інтерес усього суспільства в цілому), адже держава зобов'язалася перед суспільством і кожним його членом забезпечити всім і кожному допомогу в питаннях права. Але допомогу цю надаватиме не чиновник, а представник громадянського суспільства, який як слід обізнаний у праві. Держава повинна створити таким знавцям права належні умови для виконання ними покладених на них функцій. Такими знавцями права і є адвокати [1].

Проблема взаємовідносин адвокатури з державною владою стосовно забезпечення справедливого судочинства завжди викликає й продовжує активізувати дискусії та спори що до її місця у відправленні правосуддя. Це зумовлено тим, що інститут адвокатури, який зародився на найнижчих ступенях суспільного розвитку задовго до виникнення суду як інстанції правосуддя, подолав тривалий і тернистий шлях свого становлення. Цей процес розпочався з часу появи ораторів у королівських зулусів і бечуанів, «які могли мислити і промовляти на захист не своїх, а чужих інтересів». Сьогодні захист таких інтересів у суді та інших органах професійно виконує один з найважливіших інститутів правової системи – адвокатура [5].

Аналіз конституційного законодавства й міжнародних актів показує, що юридична допомога усвідомлюється як одна з важливих прав особистості, реалізація якої гарантується державою. Факт прийняття державою на себе умов по забезпеченню юридичною допомогою через функціонування адвокатури – інституту громадського суспільства – покладає на державу певні обов'язки по підтримці останнього.

Адвокатура, без сумніву, не може претендувати на абсолютну свободу, вона повинна враховувати рівень «зростання» суспільства, в якому існує. Хоча адвокатура й не належить до жодної з гілок влади, але, будучи специфічним суспільно-правовим інститутом, посідає чільне місце в системі соціальних зв'язків, що забезпечують взаємодію різних гілок влади у правовій державі.

Діяльність адвокатури вимагає незалежності не лише від держави, а й від самого громадянського суспільства. Адвокатура може стати на захист інтересів як держави, так і громадянського суспільства.

Саме адвокатуру можна визнати історично сформованим інститутом, що забезпечує гармонійне формування таких феноменів, як правова держава і громадянське суспільство.

Таким чином, під конституційним правом кожного на отримання професійної правничої допомоги, слід розуміти право кожного на звернення до адвоката, який здійснює на професійній основі захист прав, свобод та інтересів людини і громадянина, а також забезпечення доступу кожного до правосуддя шляхом здійснення юридичної допомоги в різних видах і формах, встановлених законодавством.

Список використаної літератури:

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28. 06. 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст.141
2. Про безоплатну правову допомогу : Закон України № 3460-VI від 2 червня 2011 року. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 51. Ст. 577.
3. Про соціальні послуги : Закон України № 966- IV від 19 червня 2003 року. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 45. Ст. 358.
4. Висновок Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо скасування адвокатської монополії) від 31 жовтня 2019 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/4_v_2019.pdf
5. Баренбойм П. Б., Резник Г. М. Адвокатура как защитник гражданского общества. Адвокат. 2004. № 8. С. 9–12.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія, доцент **Кубаєнко Андрій Володимирович**

Білозір Я.О.

студент 2-го курсу факультету

прокуратури та слідства (кримінальна юстиція)

Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В ПЕРІОД РЕФОРМУВАННЯ

Аналізуючи законодавство України можна дійти висновку, що адвокат – це фізична особа, яка здійснює функції забезпечення та захисту прав та свобод людей. Відповідно до статті 59 Конституції України, «кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав».